

સ્વદેશી કીર્તન

કીર્તન ૫૭

“સ્વદેશસેવૈવ મહાવ્રતં સ્યાત.”

મકત દાદાભાઈના માંગલિક જન્મદિવસ નિમિત્તે.

તા. ૪ સપ્ટેમ્બર ૧૯૦૬.

સ્વદેશી કીર્તન.

પ્રકાશક,

સ્વદેશી મિત્ર મંડળ.

કેરાવ બિલ્ડિંગ, ચાર રસ્તા,

અમદાવાદ.

હીમત અક્ષયી આનો.

શ્રી કુન્દરાત પ્રી-પ્રિંટ પ્રેસ—અમદાવાદ.

૨૧૫૬૫૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ.
ગુજરાતી ડૉ. પી. રા. ઇ. સંમ્રહ

૪૨

૨૬૬૩

जननी जन्मभूमिश्च, स्वर्गादपि गरीयसी ।

तयोरुद्धारणार्थाय, सद्यःप्राणान्परित्यजेत् ॥

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કાપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૭૭૩

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨-૫૬૨૧ ૩૧૯૧

વિષય ૬ - : ૪

વન્દેમાતરમ્ । સ્વદેશધમ.

૧. મારી ભારતભૂમિ—એક અને અલેધ—એમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૨. મારી ભારતભૂમિ—અનેક કોટી સત્તાનોની પ્રિય માતા—
એમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૩. મારી ભારતભૂમિ—એના દિવ્ય ઉપદેશમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૪. મારી ભારતભૂમિની કૃપે જન્મેલા સંતો અને એના ઉછેરના
વીરો—તેઓમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૫. મારી ભારતભૂમિ—પૃથ્વીના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ અને પવિત્રમાં
પવિત્ર ગિરિવરોથી રક્ષિત મારી અજય્ય ભૂમિ—એમાં મને
શ્રદ્ધા છે.
૬. મારી ભારતમાતા—જે સમયના ઉછરંગમાં વીર્યમય રહેલી છે,
તેની બલપ્રદ શક્તિમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૭. મારી ભારતભૂમિ—સૌન્દર્યની મૂર્તિ—સૃષ્ટિ દેવીની પાતાની
પુષ્પો અને સંસ્કૃતિથી ભરેલી વાડી—એમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૮. એ ભૂમિનો પ્રત્યેક કણ પવિત્ર છે એમ મને શ્રદ્ધા છે.
૯. મારી ભારતભૂમિના પ્રત્યેક સુભક્તમાં મને શ્રદ્ધા છે, જે
એની પ્રતિષ્ઠાના પ્રત્યેક પ્રત્યક્ષ અને અપ્રત્યક્ષ ભક્તો—મારા
અન્ન અને સંધિરૂપે બની છે.

૧૦. એ પૂર્વજોના પિંડોના આ મારો પંચમહાભૂતપિંડ બનેલો છે; તેઓના અસ્થિનું માંસ અસ્થિ બનેલું છે, તેઓના માંસનું માંસ માંસ બનેલું છે.
૧૧. સર્વ કાળના અને સર્વ જાતિના ભારતવાસીઓ હમેશ માટે પરસ્પર જોડાયેલા છે, એમ મારી શ્રદ્ધા છે.
૧૨. ભારતભૂમિ ઉપર સર્વ જનો, તેઓ ગમે તે વર્ણ કે ધર્મના હો તથાપિ તેઓ સર્વ ભાઈઓ છે એમ મને શ્રદ્ધા છે.
૧૩. દુનીઆદારીના સગપણ કરતાં પણ વધારે વહાલું એવું જે માંડ દિવ્ય જીવન્ત ભારતપ્રજાત્વનું સગપણ તેમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૧૪. મારી ભારતભૂમિના પુરૂષતાના સુવર્ણમય ભૂતકાળમાં અને તેજોમય લવિષ્યમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૧૫. ભારતભૂમિના પુરૂષતાના ધર્મ, વીર્ય અને સ્વદેશાભિમાન-માં મને શ્રદ્ધા છે.
૧૬. ભારતભૂમિના સ્ત્રીજનની સુકુમારતા, પવિત્રતા અને નિરહંતામાં મને શ્રદ્ધા છે.
૧૭. ભારતભૂમિ માટે દરેક ભારતવાસીઓ જીવનું અને મરણું એમાં મને શ્રદ્ધા છે.
૧૮. આપણે એકજ ભૂમિના છીએ, આપણે એક જ પ્રજા છીએ, આપણી ભાવના પણ એક જ છે અને આપણે એકજ કાર્ય-પરાયણ છીએ એમ હું માનું છું.
૧૯. મારા સ્વદેશજનની સેવા તે મારા જીવનનો પ્રાણ છે, તથા એજ મારા જીવનનું આદિ તથા અંત છે.
૨૦. આમાં મારી ભારતમાતાની આશીષ હો ! વન્દેમાતરમ્.

સ્વદેશી કીર્તન.

૧.

જય જય ગરવી ગુજરાત.

જય જય ગરવી ગુજરાત !
જય જય ગરવી ગુજરાત,
હીપે અરજું પરભાત,
ધ્વજ પ્રકાશશે ઝગળ કુસુંગી,
પ્રેમ સૌર્ભ અંકિત,
તું બણવ બણવ નિજ સંતતિ સકુને,
પ્રેમભક્તિની રીત—

ગિચી તુજ સુંદર જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત.
નદી તાપી નર્મદા જોય,
મહી ને બીજી પણ જોય,
વળી જોય સુભટના જીહ્વમણને,
રતનાગર સાગર,
પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો,
હે આશિષ જયકાર—

સંપે સોયે સકુ જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત.

તે અણુસિવાડતર રંગ,
 તે સિદ્ધરાજ જનસિંહ,
 તે રંગચક્રી પણ અધિક સરસ રંગ,
 થશે સત્વરે માત,
 યુગ લાકુન દીએ મધ્યાન્હ શોભશે,
 વીવી ગાઇ છે રાત,
 જન ધ્રુમે નર્મદા સાથ,
 જય જય ગરવી ગુજરાત.
 સ્વ. કવિ નર્મદાશંકર.

૯.

જીમહોજનપૂજન.

આશાવરીની ધૂનમાં.

આવો અમારા દેશમાં પૂજન તમારું થાય છે,	
સર્વસ્વ જેના સ્વાર્થનો રસ દેશમાં વહી જાય છે.	આવો૦
જેણે ફકીરી આદરી પરમાર્થ જેનો સ્વાર્થ છે,	
તે સત્ય વાણી અમયવદ્ધા એકલો પૂજાય છે.	આવો૦
જેનું હૃદય ધડકી રહ્યું નિજ દેશના ધડકારમાં,	
એ પુનિત સુંદર હૃદયવરનું પ્રેમ પૂજન થાય છે.	આવો૦

* રા. રા. મગનભાઈ ચતુરભાઈ પટેલના “ક્ષાત્રપાળ પ્રતાપ”માંના આ કાવ્યને પ્રસંગને અનુસરી તેમાં સ્થોળ ફેરફાર કરી અત્રે લીધું છે.

જેણે ગણ્યું આ જીવિત પરખું તુચ્છ પરદુઃખ આગળે,
 પરમેશ દિવ્ય મનુષ્ય એકજ એજ અર્થ પૂજ્ય છે. આવોઠે
 જેને હજારો દુઃખ દેશતી, અર્થ પુષ્પ સમાન તે,
 એ પુષ્પના ભરગુચ્છની મૃદુભાગમાં મહંકાય છે. આવોઠે
 તે વીર ધીર મહાન્ત પ્રેમી આવજો અમ મંદિરે,
 જ્યાં હિંદના દાદાતાણું છે આદ્ય પૂજન અમે. આવોઠે
 કુંકુમ ભર્યે પગલે પધારી આંગણ પાવન કરી,
 અમ ગરીબજનના હૃદયને અમરે ભરો અમીષારથી. આવોઠે

શ્રી.

૩. દાદાભાઈ ગુણકીર્તન.

“ ગીતિ ” છંદ.

જ્યાંતી જિજ્વાસે, આર્ય જનોના દાદાની આજે;
 વધાવીયે પુખ્તોથી, મધુરા રાગે વાજાંત્રા વાજે. ૧
 સ્વારથને સગાગાવી, દેશદ્રોહીને આહુતી આપી;
 પરમારથપણુ લીધું, સ્વદેશ માટે પ્રેમ હૃદયે સ્થાપી. ૨
 તાજ વિનાના રાજે, ભગિરથ કીધા આગારો જાહુને;
 માતિ ભેદ ન રાખ્યો, નિરખીયા નિજ બંધુ સમ સહુને. ૩
 વિદેશમાં જઈ વસીયા, સ્વદેશનું દુઃખ દળવાને કાજે;
 સ્પષ્ટ રીતે સમજાવી, હિંદવણી આ હાલત છે આજે. ૪
 હિંદ હિતાર્યે કીધી, તનમત ધનથી સેવા જહુ સારી;
 એ કવધારો આજે, સમરણ કરે છે ભારતનરનારી. ૫
 ૬. કેશવહાલ જમનાકાન્ત પાદખીવાળા.

૪.

દાદાભાઈ દીર્ઘાયુ હજો.

“ હરિગીત ” છંદ.

આનંદનો દિન આજનો છે હિંદમાં સપ્તજે રથજે,
 શ્રોતા અને માંશય તણું બહુ હર્ષથી મંડળ મજે;
 નિજસ્વાર્થત્યાગી નરતણું દૃષ્ટાંત દિલમાં રાખજો,
 એ હિંદ હિતકર વીર દાદાભાઈ દીર્ઘાયુ હજો. ૧

કષ્ટાણુ કરવા દેશનું વિદેશ માંહે સંચરી,
 બહુ વર્ષ બહાદુરાઈથી બંધુ તણી સેવા કરી;
 નરરત્ન એવા આત્મત્યાગી ભારત માંહે પાકજો,
 એ હિંદ હિતકર વીર દાદાભાઈ દીર્ઘાયુ હજો. ૨

અનહદ કર્યા ઉપકાર વારંવાર દાદે દેશને,
 સદ્ગુણથી કીર્તિ વધારી ઠેસ મારી કોશને;
 સિંહણુ તણા આ સુતના ગુણગાનની માળા બજો,
 એ હિંદ હિતકર વીર દાદાભાઈ દીર્ઘાયુ હજો. ૩

શુભકાર્યના કરનાર એ અવિચળ રહો અવની વિષે,
 કુળમાં દીવો પ્રકટયો અને પ્રકાશ પોખ્યો દશ દિશે;
 અમ હિંદના નરનારની ત્રિનિતિ પ્રભુ સ્વીકારજો,
 એ હિંદ હિતકર વીર દાદાભાઈ દીર્ઘાયુ હજો. ૪

જનની જણેતો ભગતજણુ કાં માત થા દાતાતણી,
 શૂરવીર પુત્રો જણુ બસે, નહીતો રહેજો વાંઝણી;
 આ સમય ખપ છે સિંહનો તે આર્યમાતા આપજો,
 શાખાશ દાદા દેશના કેશવ કહે ચઢતી થજો. ૫

૨૧. કેશવસાલ જમનાદાસ પાલખીવાળા.

૫.

ગુણવંતી ગુજરાત.

(મહાડ—ગરબી.)

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 નમિયે નમિયે માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત—(ધ્રુવ)
 મોઘેરા તુજ મણિમંડપમાં આ ઝુકી રહ્યા અમ શીષ
 માત મીડી ! તુજ ચરણ પડીને માગિયે શુભ આશીષ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૧.

મીડી મનોહર વાડી આ તહારી નંદનવન શી અમોલ:
 રસકુલડાં વીણતાં વીણતાં ત્યાં કરિયે નિત્ય ક્ષેષ !—

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૨.

સંત મહંત અનંત વીરોની બહાલી અમારી માત !
 જય જય કરવા તહારી જમતમાં અર્પણ કરિયે જાત.

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૩.

ઉંડા અઘોર અરણ્ય વિશે કે સુંદર ઉપવન માંધ !
 દેશ પ્રદેશ અહોનિશ અંતર એક જ તહારી છાંધ !—

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૪.

સરસરિતા રસમર અમીઝરણાં, રતનાકર ભરપુર:
 પુણ્ય ભૂમિ ફળ ફૂલ ઝઝુમી, માત ! રમે અમ ઉર !—

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૫.

હિન્દુ, મુસલમિન, પારસી સર્વે, માત અમે તુજ બાળ;

અંગ ઉમંગ ભરી નવરંગે કરિયે સેવા સહુ કાળે !-

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૬.

ઉર પ્રભાત સમાં અજવાળી, ટાળી દે અધાર !

એક સ્વરે સહુ ગગન ગજવતો કરિયે જયજયકાર !-

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત ! ૭.

નભિયે નભિયે માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

૨૧. અરદેશર ફરામજી ખખરદાર.

ભવ્ય ભરતભૂમિ.

(૧)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમી આ એ-

વડી પ્રભવેદિ અમ આ એ,

વસિષ્ઠ, વિશ્વામિત્ર, અંગિરા, ભરદ્વાજ, ઉદાસકાંદિના

શુદ્ધ સનાતન પ્રભવેજથી જે ઝગહગે સદાએ,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ-

પ્રહારસે બીતા ઋષિવરની પ્રભવેદિ અમ આ એ !

(૨)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ-

વડું તપોવનજ અમ આ એ,

બાહરાયણે વ્યામ, જૈમિનિ, કણ્વાદ, ગોતમ, કપિલ, પાણિનિ,

પતંજલિ, વાતસાયન, આદિની

(૫)

પ્રૌઢ વાણી જ્યાં હલ્લોએ ઉત્સુક કર્ણો નિત્ય પીવાયે,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

વર્યસ્વી દ્યાતલ્લીન મુનિનું તપોવતન અમ આ એ !

(૩)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

વહું પુણ્યભુવન અમ આ એ;

અલ્પવાદિની ગાર્ગી અરંધતી, મૈત્રેયા, સાવિત્રી સીતા સતી,

દમયંતી, દ્રૌપદી, તારામતી, કમલાવતી, દુર્ગાવતી, કુલવતી

સતીની શાશ્વત કીર્તિ ગાઠ જ્યાં કુલવધૂં કૃતાર્થ થાયે,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

સરસ્વતીની લાડલી સખીનું પુણ્યભુવન અમ આ એ !

(૪)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

વહું વીરક્ષેત્ર અમ આ એ,

ભાર્ગવ, રાઘવ, બીષ્મ, બીમ ને દ્રોણ, ડુર્યુ અભિમન્યુ, અર્જુન,

માર્થ શકારિ, સિદ્ધરાજને હહામીર ચહુઆણું તાજ તે.

પૃથુ જયમદન પ્રતાપ આદિને

નામે અમર ઉછળે ઉર જ્યાં આર્યતણાં ઉત્સાહે,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

સતકીર્તિરસિક વીરવર્યનું વીરક્ષેત્ર અમ આ એ !

(૫)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

વડી કાવ્યકુંજ અમ આ એ,

રામાયણ ભારતના ઋષિકવિ; કાલિદાસ, ભવભૂતિ, ભારવિ,
દંડી, બાણ, જયદેવ, હાલ કવિ પ્રવરસેન, સુરચંદ, ચંદરવિ,
તુલસી, પ્રેમાનંદ પુરાકવિ, ભારતેંદુ અંકિમ ત્રિપાઠી વળી

નવીન પ્રસાદી રસામૃતની જહિં અખૂટ અવનવી પાયે

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

અમર કવીશ્વરની કોડામણિ કાવ્યકુંજ અમ આ એ !

(૬)

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

વડી આર્યમાત. અમ આ એ,

ચરણ પખાળે જલધિ પ્રીતથી, પડઝલ પૂજે પુષ્પ પત્રથી,
બાનુ કરે ત્રણ કાળ આરતી, વાયુ વાયે ત્રિવિધ સદાગતિ,
નિર્મળ નદીઓ લલિત લાસ્યથી મૃદુ મર્મર કલરવ-વિલાસથી

ચુજરા હીસે દક્ષ દિક્ષ પ્રકાશતી,

પ્રેમતણા ઉપહાર અર્પી વળી જય જય જય જન ગાયે—

જય જય જય જય જય જન ગાયે,

અમ ભવ્ય ભરતભૂમિ આ એ—

ભૂમંડળ મંડન જનનંદન ધન્ય માત અમ આ એ !

રા. કે. હ. મુવ.

૭. મૈયા દેશકા ઇ કયા હાલ.

મૈયા દેશકા ઇ કયા હાલ ।

આક મીઠી જૌહર હોતી સબ જૌહર હોઈ જંજાલ ॥

ઘર છોડકે સબ પરકો સેવે માઈકો દેત મગાઈ ।

सागर पार सब धन गया और घरमां लछ्मी नाई ॥
 पिचल कांसा रहे कैसा, सोना चांदी शेष ।
 अब इनामेल, गील्टी शीसा घर घरमे परबेस ॥
 पाट रुइ सब इयांसे जाकर जहाज भरके आते ॥
 देशके आदमी मुख बनकर, चांदी देके लाते ॥
 गौ सुहरके लोहिसैं शोधित, चीनी निमक खावे ।
 सफेदी देखकर मन ललचाता, हाथमें मोक्ष पावे ॥
 गौशाळामें गौ हय कितनी, किसिको यह न सूझे ।
 टीन भरे गो दुध धिलाती, उसको मीठां बुझे ॥
 देशके धन सब चोपट करके, लेते परदेशीया ।
 ह्यांका लोक सब, फकिर बनजाय, ना पावे रुपैया ॥
 बनारसी और शाल दुशाला, रेशम पशम छोड़ी ।
 छिट पाठ नकलै मखमल गोटा, मोलही देकर कोड़ी ॥
 गौ सुवरकी चरबी देकर जो बनाइ लवास ।
 पहने वही भारतवासी धर्म करके नाश ॥
 पुन्यस्थान ये आर्यवर्तमें, नहिं मिले कोई चीज ।
 आदमी बौरा मुख होकर, छोड़ दिया तजबीज ॥
 आंखके आगे सबी पराहे, कोई न पावे रुवा ।
 घरको लछ्मी परको देकर, सब कोई रहे भूखा ॥
 दिन बिशारद, गनइ, बिपत् मनो दुःख गांत ।
 हो मतिमंद, देशके संतान, करो स्वदेश हित ॥

स्व. कालिप्रसन्न काव्यविशारद.

૮.

નિદ્રા-નાશ.

પદ.

નિદ્રાલડી ન આવી, સારી રેનાં વહી ગઇ !

(૨)

ધ્રુવપદ૦

ચિત વત ચિત વત ચિત શું કહું પ્રિય !-ભારત મૈયાની ગતી
હથડે ધુટી રહી ! નિદ્રાલડી૦ ૧યજ્ઞન યજ્ઞુ ! અજિહાન શું અર્પુ ? તન મન ધન વ્યયતણી
ચટપટી થઇ ? નિદ્રાલડી૦ ૨સંસાર ત સુઝે શુંગાર દંધ ન રૂચે ! ધર્મ અર્થ કામની
કદશના રહી નહિં ! નિદ્રાલડી૦ ૩હરિ હરિ ! રણ રણ શરણ સ્વપને પિઠે ! તરણી મોક્ષ કરણી
ભરત ગોઆ ગ્રહી ! નિદ્રાલડી૦ ૪

સ્વ હ. હ. દ્વ.

૯.

હિંદનો ઉપકાળ.

(રાગ પ્રભાત)

ઉદતું, ઉદતું, હિંદ જો પૂર્વમાં;
 અંગના અંગનો રંગ લાગ્યો,
 અરણ્ય ઉદય થયો રંગ અદલી ગયો;
 ધોર અંધારનો તોર લાગ્યો.

ટેક. ૧

પ્રાચી પીળી ચમ રાતતો વહો મધ,

ખિન્ન ચકોરને ચંદ્ર બાસે;

ઉડુ સંતોય છે, ઘુડ ધબરાય છે,

પાણીનાં પોયણાં વિહ્ વાસે.

ઉત્તું ૨

હંસ જો જાગિયા કામમાં લાગિયા,

જંગ જાપાનમાં જો મચાવે;

પેખ ઉદયગિરિ દષ્ટિ ઉંચી, કસી,

સૂર્ય ધોમે ધોમે આમ આવે.

ઉત્તું ૩

રા. નાગેશ્વર જેઠારામ.

૧૦.

બહુતો સોહુ કેસરીયાં.

રેખતો.

હવે શા માટ કહે જગવાં ! બહુ તો સોહુ કેસરીયાં !

રમું રંગે ! ઘુમું જંગે ! સ્વદેશપ્રેમને સંગે ! ! !

અમારી શક્તિ એ કરની ! જટાએ એ વિભૂતિ બની !

અલખ આ દેશ, એહ ધુની, અમે એ જોગી જંગી મુની !

ખરું તાદાત્મ્ય, એકાત્મ્ય, સ્વદેશોપધાર—માહાત્મ્ય,

રમે હૃદયે, ધુમે સઘળે, નસે નસે લોહિ સાથે બળે !

હવે શા માટ નિરાશા વૈરાગ્ય આદિ સૌ ફાંસા !

અમારી એહ હરિ લગની ભરત દુઃખર્પિત ચિંતામણિ !

ઉદય જય રંગ, જસ ડંકા કરો । હુમો મુની બંકા ।
 ન પાછા પાજ કંઈ ધરવા । ઉઠાવો હાથ હિત કરવા ।
 સ્વ. હ. હ. ધ્રુવ.

૧૧

વીર ! જગો જગો રે.

(રાગ ખમાચ-ત્રિતાલ)

વીર ! જગો જગો રે.
 હિન્દ રડત દુઃખથી હાય,
 હૃદય તમ શું નવ ચીરાય ?
 માત રૂદન ક્યમ ખમાય,
 સુજન ! જગો જગો રે.

કાન્ત વદન કરમ્યું હાય,
 અબલ બનેલ ધ્રુજત પાય,
 કમર કઠિન નવ રખાય,
 શો સજ્જલ વાગોરે.

હિમ બિન્ન શી જથ્થાય,
 અનુપ માત હિન્દ હાય,
 રાત હીન ક્ષીણ થાય,
 તદપિ શું ન ઠાજોરે.

રિખત માત ક્યમ ઉંધાય ! ?

બબ મનન કરી સદાય,
અધમ દેવ પટકી પાવ,
હિન્દ સૌખ્ય સાધારે.

રમ્ય દિવ્ય લો ઉપાય,
યતનમાં છો ભવ જાય,
હામ તો પ્રભુજી સહાય,
વીર ! જગો જગો રે,
રા. વસન્ત વિનોદી.

૧૨.

સ્વદેશભક્તિ.

(રાગ-ધીરાની કાફી.)
સ્વદેશની ભક્તિ રે, કે કાષ્ઠ વિરલા જાણે,
સ્વતંત્રતાના રસની રે,
દેહજત કાષ્ઠ પરમાણે.....ટેક,
* * * * *
ત્રણે પદાર્થ છે દેશ ભક્તિમાં,
ધર્મ અર્થ વળી કામ;
સ્વદેશ ભક્તને દેશની પ્રીતિ,—
મોક્ષ એ, સુખ કેઈં ધામ;
કે રૂએ નહિં બીજું રે,
મરતુ એ દેશ અભિમાને.....સ્વદેશની.

માટે સ્વદેશીએ બાંધુ મારા,
 ધરી અંતર આ ઉપદેશ,
 જીવતભૂમિ પામી ઉદય દિનોદિન,
 ઉજળી રહે હમેશ.

કે એમ કરે ઉઘમરે,
 યુએ ન ચોટ નિશાને.....સ્વદેશનીં

સ્વ. હ. હ. હુવ.

૧૩. જીવે શું હિન્દમાં એવા ?

(સદા સંસારમાં મુખ દુઃખ સરખા માની લઇએ)
 એ તર્જ.

જીવે શું હિન્દમાં એવા કે મૂઢાત્મા હસીને !
 ન જોડ્યા મુખ “ મારો દેશ આ મુજ માતૃભૂમિ ”—જીવેશું !
 ઝાકળના મોતી સમા જીવે તે કંગાલ,
 ઠાલા આવ્યા ગયા ભુલા પથ્થરવત ભૂમાર,
 ખરંતા પીપળાનાં પાંદડાંની પેઠે એ તો.
 કાડી મંકાડીના સમાન કાય તે નકામી—જીવે શું !
 હોય એતાએ હો ઘણા અઢળક ધન ભંડાર,
 હુખી કીર્તિ હો ભને મુગ જળવત તબનાર.

મજે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધર્યાં.
 ફરે ધાણી તથા જયમ જેલ ફેરા અંધ પામી—જીવે શું !
 તેનાં મૃત્યુ પાછળે દોષ ન રહતી આંખ.
 જીમ ન ગાતી નામને માન તણી નહિ આંખ.
 મહારાણીશંકર શર્મા.

૧૪. તેજ સ્વદેશાભિમાની.

(સોરઠા.)

જન્મ ધર્યો જે દેશ તન મનથી તેને ધરો;
 વિસારશે ના લેશ સ્વર્ગ જતાં સંભાગજો.
 જઈને જોજન લાખ મહાસાગર પારે થજો;
 સતની રાખો શાખ વસતા આપ વિદેશમાં.
 આ છે મારો દેશ જન્મ ભૂમિ છે માહરી;
 ચિતમાં હોય હમેશ દેશ ઉદય દ્રષ્ટિ ધરે.
 દેશ દુઃખે દુઃખી જેહ દેશ સુખે સુખિયો થશે;
 શાણો સહુમાં તેહ દેશહિતે તન ધન તજે,
 પ્રભુમકિત પણ એજ દેશમકિત દીક્ષમાં ધરે.
 નામ સ્મરણ પણ તેજ દેશ દેશ દીક્ષથી જરે.
 ન જપે મન દેલાસ નહી અક્ષર પૈકુંઠને;
 થઈ દેશનો દાસ તુચ્છ મણે સુખ સર્વને.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ દેવપતિને જાણુશે;
 વખણાશે તે વેશ રાજ્યજડત થઇને રહે.
 તન મન ધન કુરબાન સુત નારી સુખને તજે;
 ગુણિજન કરશે માન ધ્યાન ધરે ધરણીપતી.
 ફટ જનની ફટ જાત તાત ગણેા પિઠાર તે;
 રાખી જગમાં વાત દેશદ્રોહિ જે કા થયો.
 મમતા મોટપ માન દેશતણું દીલમાં ધરે;
 તનમાં આવે તાન સુણતાં દેશ વડાધને.
 ખરું ગણેા નર ધીર દેશતણાં અભિમાનને;
 વખણાયે ના વીર અન્ય હોય અભિમાન તે.

રા. કૃપાશંકર ઝીણાભાઇ.

૧૫.

માડીની ઝુંપડી.

ધીરાનું પદ.

ફુખિયાંનો વિસામો રે, માડી તહારી ઝુંપડી.

રણુવગડાનો છાયો રે, આંધળીઆંતી લાઠડી.

કુંજ નિકુંજે લચી વદનરી, નિર્ઝરીઆં સંતાય,

અમલ કમલ દલ પર પંખીડાં, બ્રહ્મલીલાને ગાય,

રઠીઆળી એ વાડી રે, સોહવતી જે ઝુંપડી.

આજે ખાત્રા ધાતી રે, નિર્જન રણુમાં ઝુંપડી. ફુખિયાં ૦

ધર્મ કર્મ રસ કસ લુંટાયાં, ધરધર વખરી હીર,

હતી સંતતિ સત્વ લુટાયું ખેંચાયાં તુજ ચીર.

હુંટાતી ઝો માડી રે, ખાલી ત્હારી ઝુંપડી.

ખાલી તોયે મ્હારી રે, માડી ત્હારી ઝુંપડી. દુખિયાં૦

ધન સંધી ખેતર સૂકવીયાં હવ પ્રેર્યો ચોપાસ,
રાતી વિલુની આંખડી દેખી, પંખીડાં પામે ત્રાસ.

તેને સોડે રહાતી રે માડી ત્હારી ઝુંપડી.

પોષણીઆં શી પાતી રે આછી નડી રાખડી. દુખિયાં૦

વન વીંટયાં સીંચાણે સઘળાં, અવશ પડયાં તુજ બાળ
ઠામ ઠ્યાંને હડધૂત કરીને, રણુ વગડે દે માર

આંકે સેવા ધાતીરે, તેને માતા રાંકડી

શીળી છાંયે છાતીરે, માડી ત્હારી ઝુંપડી. દુખિયાં૦

ચણુકણુ કાળે વન વન વીંઝી, તુજ બાલૂડાં પાંખ
પણુ સુખ દુઃખનાં લ્હાણ્યાં સેવા, ઠરતી તુજપર આંખ

આંતે તું સંધરતી રે, માતા મ્હારી દુખળી

પ્રભુનો પથ દાખવતીરે, માડી ત્હારી ઝુંપડી. દુખિયાં૦

તુંજ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તુંજ સુધાનો સાર
મૂર્તિમતી વત્સલતા દેવી, તું સુરસોઠનું દાર.

નંદનવન શી વ્હાલીરે, અમને ત્હારી ઝુંપડી

જન્મભૂમિ મત પાળીરે, સજીમારીયું ઝુંપડી. દુખિયાં૦

૨૧. બાવાભાઈ અમીચંદ પટેલ,

૧૬.

ધન્ય જીવ્યું જગમાંલ્ય.

(મહારા સાથીડા રીસાયોરે કોણ મનાવા જાય, એ રાગ)

મીઠી દેશની સેવા માનીએ તે ધન્ય જીવ્યું જગમાંલ્ય,
 પરખ્યું સૌ સુખ દેશ પછાડી પ્રીતે નમીએ ત્હેને પાય.
 સ્વાર્થ પાત લલ્યું વિપ હલાહલ નહિ સ્વપ્ને પણ ભાન,
 રોમ રોમ ને રક્ત આણુમાં કેવલ દેશનું તાન
 ત્હેને નમીએ નીચાં પાય, (૨) મીઠી૦

“ દેશ બકિતસૂર વસન્તવેણું કોકિલ મંજુલ ગાન, ”
 અંચલે વિમલે અન્તર લહી આં જુકને જુમવે પ્રાણ.

નમીએ શતધા ત્હેને પાય. (૨) મીઠી૦
 દેશોદય ગિરિપન્થ વિકટ અતિ તદ્દપિ બડ ભીમ હામ,
 સતત દ્રુદે મન “ દેશ રડે ત્યાં ધઃક લીધો આરામ. ”

નિશ્ચયી નમીએ ત્હેને પાય. (૨) મીઠી૦
 દેશ તાત પીડાતો બાળી લેયું ગળી ગળી જમ.
 આત્મત્યાગે પણ દેશ જળવવા ધર્મનિધિ ગજવાય.
 ત્હેને નમીએ લળી લળી પાય. (૨) મીઠી૦

દિવ્યાત્મા હો જીર્ણ *દાદા ! સોંપી દેશને કાય,
 “ અવિચલ આયુ આપો જગપતિ ” વિનતિ નમ્ર સદાય;
 ત્હેને તો પળ પળ નમીએ પાય. (૨) મીઠી૦

રા. વસન્ત વિનોદી.

* દાદાભાઈ નવરોજી.

૧૭.

પ્રેમોન્મત.

(હું મસ્તાન પ્રેમની મને કોઇ ના છોડારે, એ રાગ)

હું દિવાનો દેશનો મને કોઇ ન સતાવો,
હોય જે મારા સમા-મારી કને આવો.

હું દિવાનો ૦ ૧

તોતા અને કોવા મળી મુજ શિર ન પકાવો;
ડા'પણ અતાવીને વૃથા મુજ દિલ ન દુખાવો.

હું દિવાનો ૦ ૨

હોડી વિના સિંધુ તરે હિમત ન લઠાવો;
હથીયારે વિણ બુઝી શકો તો સંગ સિંધાવો.

હું દિવાનો ૦ ૩

વિણ પાંખ કાવું આદરી પર જેહ ઉઠાવો;
તે હું દિવાનો સાથ સઉ નિજ હાથ મિલાવો.

હું દિવાનો ૦ ૪

પકડ્યાંન ખાવાં હોય તો તમ મુખ છુપાવો;
જો અગ્નિ ખાવો હોય તો પતરાળી ન ખાવો.

હું દિવાનો ૦ ૫

હાંકો તમારું મુખ ચહો જો લોભથી લઠાવો.
જો હોય દિવાનો તે બનો મુજ સંગમાં આવો.

હું દિવાનો ૦ ૬

મુખ આશ કરા પાશ બાળી ખા મ લગાવો;

ભીતિ જલાવો બઠ્ઠિમાં આ દેશ જગાવો;

હું દિવાનો ૦ ૭

નવ પાણીનો પ્રેમ ધારી શીય નમાવો;

નિજ પ્રાણ્ય અર્પો દેશને નવ નામ ગુમાવો.

હું દિવાનો ૦ ૮

નીરાંત કેરી રાતમાં નિદ્રા નહિ લાવો;

ઉત્તમરે આનંદ માનો તો તમે ફાવો.

હું દિવાનો ૦ ૯

+ x x x + x

" * * * * *

અધ્યા ચહો જો પુષ્પની તો મ્હોં ન બતાવો;

સુતું હોય અરશ્યા પરે તો દોસ્તીનો દાવો.

હું દિવાનો ૦ ૧૦

ધસી પામ મરવું હોય તો તમ ધામ સુઠાવો;

લક્ષ્મી અમરતા હોય તો ક્ષેત્રે જીવન વાવો.

હું દિવાનો ૦ ૧૧

એ દેશનો સદેશ ને આદેશ છે આવો;

તે રસ સદા હે સંધવી ! પીવો અને પાવો.

હું દિવાનો ૦ ૧૨

૨૧. ન. પુ. સંધવી.

૧૮.

જનની સેવન.

(કામણુ હીસે છે અલબેલા તહારી આંખમાં રે, એ રાગ.)

જનની સેવનનો મધુમધુરો અવસર ક્યાં મળે રે,
અવસર ક્યાં મળે રે, જગજીવ્યું ફળેરે.—જનની૦

નવનિધ લાડે નિશ્ચિન ઝુલવે,
ઉરહીર પાતી હૈયે હુલવે,

અલ્પ સાદું પણ અમિત બારનું ક્યાં વળે રે.—જનની૦

પ્રભુપુર ગૌરવ વદને મલકે,
મંજુલ મોહક અંતર ઝલકે,

નવ નવ સાજે શીખ દે સાને પળે પળે રે.—જનની૦

ઉત્તમ શોણિત જનની કાળે,
રેલાયે શું વધુ કે'વાશે,

કિસ્મત ક્યાંથી ભારતીહિત કાયા ઢળે રે.—જનની૦

રા. વસન્ત વિનોદી.

૧૯.

એક દીન એવો આવશે.

એક દીન એવો આવશે.

જ્યારે અમીઝરણો ઝરંતાં પૃથ્વિનેય પલાળશે,

એક દીન એવો આવશે

૨૬.

કળિકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે,
 નિજવીર્યથી ભુમિભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજવશે. એક૦
 રામ અર્જુન બીષ્મ જેવા કર્ણ સંગ પ્રતાપને,
 હમિરાજ યોગીરાજ ગુર્જરાજનેય ભુજાવશે એક૦
 શિબિરાજ ભગિરથરાજસમ પરમાર્થ જીવન ગાળશે,
 મેવાડના ભડ બીષ્મ ચંદ્રારાજને વિસરાવશે. એક૦
 પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર રૂપિના પાદને,
 પ્રેમે નમી નિઃસ્વાર્થનેતા આર્યવર્ત ઉદ્ધારશે. એક૦
 આત્મજળ પામી બધા આ પુત્ર ભારતવર્ષના,
 નિર્ભય તણી મૂર્તિ બની સૌ સ્વાર્થને તુછકારશે. એક૦
 આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દિગ્ધ પ્રકાશશે,
 દૃઢ સત્યપર એ જીવના સંગ્રામમાં સૌ ચાલશે. એક૦
 આ દુઃખ ને ભુખના પડે પોકાર ચારે દેશથી,
 ત્યાંથીય મંગળ ગીતનાં ધ્વનિ મંદ મધુરાં ચાલશે, એક૦
 મરદેશના જેવી ઉગડ ભુમિ સર્વ ભારતવર્ષની.
 રૂણ કુદરતથી લચી સુંદરી સમ એકલી અહીં નહાલશે. એક૦
 અહીંથી મહાવીર મહારથી ટંકાર કરતા શસ્ત્રના;
 પરદેશમાં જઈ રાજ્યના શુભ ધર્મને શિખવાડશે. એક૦
 પૂર્વે થયા નહોતા વળી સ્વપ્ને ન તર્કયા વીર તે,
 આ પૃથ્વીને કરી સર્વ સર્વે દેવનેય ઉતારશે. એક૦

રા. મગનભાઈ અતુરભાઈ.

બી. એ. એલએલ. બી.

૨૦.

સ્વદેશી હોળી.

હોળી.

સ્વદેશી પ્રેમે ઉડાવો, ગુલાલ સ્વદેશી-સ્વદેશીં
 દેશીભાષા સ્વદેશી થઇને, ભારત દેશ દીપાવો,
 રાષ્ટ્રિય કેળવણી ગંગાજળ, ઘુંટી ઘુંટી રંગ મીસાવો,
 પોતે છાંટી છાંટાવો—સ્વદેશીં ૧

થઇ દેવાંશી શું ભાષા લેશો, ધુળ કાઢવનો લ્હાવો ?
 માલ વિદેશી તે ધુળ કાઢવ, પોતે ત્યજી, ને ત્યજાવો,
 નિડરતા રંગે રંગાવો—સ્વદેશીં ૨

દ્વેષ સ્વાર્થનો મહીન મળોમાં, મૂરખ લે મન લ્હાવો,
 સજ્જન એ હોળી ના ખેલે, ખેલે ગતીય ગદાઓ,
 લજી ચેતી ચેતાવો—સ્વદેશીં ૩

માંહો માંહેના મમત મૂકીને, પ્રેમી પરસ્પર યાઓ,
 મહત્ તત્ત્વ સ્વરાજ્ય સર્વાનું અંતિમ સાધ્ય કમાઓ,
 આનંદમાં ઝુલી ઝુલાવો—સ્વદેશીં ૪

સ્વદેશી.

૨૧.

ફકીરી.

(કાનુકો ન જાણે મોરી પ્રીતં એ રાજ)
 લાગે ફકીરી મને પ્યારીરે,

બધુ મારા, લામે ફકીરી મને પ્યારી.
 જમવું તે રમવું વ્હાલા, કેમે ગમતા નવ અમને,
 બાઇને જૂએ મરતા બાળીરે--બધુ મારાં
 હસવું તે વસવું વ્હાલા, હરવું ફરવું તે મરવું,
 પગમાં બેડીયું પડી બારીરે--બધુ મારાં
 પરજન સહ મોઘું કરતા, દેખી દેશી દુખીઆરા,
 વાગે ધા કાળજડામાં ફારીરે--બધુ મારાં
 સાચું કહે છે આ સાધુ, મોહમાયા મૂકીને,
 સ્વદેશ બકિત કરવી સૌથી સારીરે--બધુ મારાં

૨૨. હમારી હિંદ માતા તું.

(ગઝલ.)

પરમ સુખની વિધાતા તું, અચળ યશપ્રાપ્ત માતા તું;
 હૃદયને ધર્મદાતા તું, હમારી “હિન્દ માતા તું.” ૧
 ચરણ પૂજી તુંને ભજતાં, જગતનાં દુઃખ ભય તજતાં;
 સદા બકિત કરે સજતાં, જપું મુખ “હિન્દ માતા તું.” ૨
 મણિમુક્તા સુરતોથી, રસેલી ઇશવતોથી,
 પૂજયેલી પ્રયત્નોથી, હમારી “હિન્દ માતા તું.” ૩
 બિચારા બાળ બહુ તારા, સહેતા કષ્ટઅસિધારા,
 છતાં તારાજ રહેનારા, મણીને “હિન્દ માતા તું.” ૪

નહિં પરના થનારા એ, અધમૈં ના જનારા એ,
 રહી નિજ દેશ-ધારાએ; ઉચરશે “ હિન્દ માતા તું. ” ૫
 ઋષિ મુનિ દેવ ગાંધર્વો, ઉજવશે ઉત્તતિપર્વો;
 વહી મહિમા મુખે ગરવો; કહીને “ હિન્દ માતા તું ” ૬
 શિશુ નરનારી જય કહેતાં, સહર્ષે આશિશો દેતાં;
 વધાની વારણાં લેતાં; સમરતાં “ હિન્દ માતા તું. ” ૭
 શુણી ગુરુ વિપ્ર કે યાત્રી; ખરા જે દેશ અભિમાની;
 ગણી આ જીંદગી ફાની; બજે છે “ હિન્દ માતા તું. ” ૮
 શુણી તુજ નામના બોભો; ઉછળતી હર્ષની ઓળો,
 હૃદયપટ આ થતો પહોળો, કહેતાં “ હિન્દ માતા તું. ” ૯
 ગવાતાં મા ! તમારાં ગીત; હૃદયમાં જે વહે છે પ્રીત,
 કહું તે શબ્દમાં શી રીત ? વર્ણું “ હિન્દ માતા તું. ” ૧૦

૨૩.

ભારતવાસી જગો.

(લાવણી.)

ભારતવાસી જગો આર્યો હો ભારતવાસી જગો,
 પ્રથમંડ દુઃખદાવાનજ પ્રગટયો, પ્રસરી આદ્ય આગો;
 બળ્યા ઝળ્યા શું પડ્યા રહો છો ? ઉંધ હવે તો ત્યાગો. ભારત ૧
 ઇન્દ્રાસન ઇન્દ્રે બીજ ત્યાં, નિદ્રાસન શું માગો ?
 આજસ મરડી ઉઠી જગો, દેશહિતમાં લાગો, ભારત ૨

સહઆવધિ વર્ષો વીત્યાં, કુંભકર્ણુ નિદ્રાના

સુખ સંપત્તિ સન્માન હુંટાયા, જન્મભૂમિ માતાનાં, આ

હત ભારતમાતાનાં, ભારત૦ ૩

વિપદગ્નિ પ્રમટયો જન વનમાં તન મન અગ્નિ લાગ્યો,

પ્રજ્જનપાતને સહન કર્યો બહુ, આજસ નિદ્રા ત્યાગો,

હવે બચના કિલા ભાગો. ભારત૦ ૪

કુસંપની વિપવદલી ઉછેરી, કરી અવદશા પાકી;

અન્ન વસ્ત્ર પશુ પુરાં ન મળે, હવે રહ્યું શું બાકી. ભારત૦ ૫

પ્રબળ રોગ પડતીનો પેડો, કાંધક કરો ઉપચારો;

આજસને આધીન થઇ શું ? હાથે બાજી હારો. ભારત૦ ૬

પરદેશી પાંખીડા પેખો કરે પરાક્રમ લાખો;

હરિદ્ધ તમને હંધાવે શું ? થઇ નમાઝા સાંખો. ભારત૦ ૭

વગોવાય છે નામ આર્યનું પિતૃકુળ લજવાયે;

કૃતદંત નીવડી પ્રજા હિન્દની કનિષ્ઠ ગણના થાયે, ભારત૦ ૮

દેશ વિદેશે સ્વદેશ હિતનાં, ઉજ્જવળ પ્રગટે કામો;

નામકામ દીપાવો વીરા, સ્વતંત્રતા ફળ પામો. ભારત૦ ૯

ભોર થયો બાનુકર ઝગકયાં, પ્રસર્યો બગે સુધારો;

તિમિરાન્વિત ઉરને અજવાળી, ધ્વજ તમે પણ ધારો. ભારત૦ ૧૦

જીર્ણ શીર્ણ બગડીણ ક્ષીણ થઇ વરપ્રદ પતિતા આજે;

દીન બીચારી ભારત માતા વિનવે આર્ત અવાજે;

તમે જાગો, જાગો, જાગો. ભારત૦ ૧૧

માતાનાં આંસુ દહોવાને માતૃબક્ત વૃત્ત ધારો;

સ્વધર્મ પાલન કરતાં મરતાં દીન દેશ ઉગારો. ભારત૦ ૧૨

સ્વદેશભક્તિ મંત્ર ધરી હિર ભારત હિતમાં લાગો;
 પરાધીનતાપાસ નેદવા, પ્રભુ પાસે બળ માગો. ભારત ૧૩

પાપ પતોતી પ્રપંચ પીડા, પશુ ધરીને ઝટ લાગો;
 અધર્મનો પડછાયો પડતાં પાછો પગલે ભાગો. ભારત ૧૪

જનની જન્મભૂમિની સેવા શીર અર્પી સ્વીકારો;
 નિર્બળતા અંતરની આજે નિશ્ચય કરી નિવારો. ભારત ૧૫

વીર તનુજ થઇ બેશી રહ્યા શું ? જનની નીર ખતાવો;
 સાહસ સેવા ધરીને, રીપુ દળ બળને તાવો. ભારત ૧૬

૨૪. ઓપારયુદ્ધના મેદાનમાં.

(સવૈયા એફ્રીસા)

સ્વતંત્રતાનું નિશાન હાથે, વન્દેશ્વરના મુખમાં ગાતા;
 સ્વરાજ્ય હક મેળવવા દૃઢ થઇ હિંમત સહુ ભારતસંતાન.
 બેઝકોટ હથિયાર હાથમાં ફુંદુની મા / તુજ જય ગીતડાં;
 ધીમે પગલે આફ્રિકા યોદ્ધા, તુજ સુપુત્ર હિન્દુ મુસલમાન.
 તોપ અને બંદૂક ધાર તલવાર તણી નહીં બેઢી શકે;
 કરી વ્યૂહ રસતા હુન્નર હિંમત તણી વીર કરે પ્રમાણ.
 ઇન્દ્રપુરીમાં સ્વર્ણ ભૂમિને નામે તું પ્રખ્યાત હતી,
 તો ઇન્દ્રપુરી કરી વસો વસથું યા મરથું કરથું સમ્મશાન.
 નહીં ડરથું, મરથું, ધરણી આ ધ્રુવવશું હકને માટે;
 યા તો હકના હકદાર થથું, યા દેશું પ્રાણ તણું બળિદાન.

દિવાનો.

૨૫.

અમારી ફકીરી.

(ગઝલ.)

અમે લીધી ફકીરી આ, અમારી ભૂમિને કાળે;
 જગાવી ધરકની ધુણી, અમારી હિંદને કાળે.
 ખુતો પૂજ દીધી છોડી, કિતાબો રાખમાં રોળી;
 અમે સહ હિંદને માટે, લીધી વરવી હવે ઝોળી.
 ફિરસ્તા મુર્શિદોના સહુ, વચનને દૂર તો કીધા;
 અમૃત સમ સુખ ત્યાગીને, કટુ સમ ઝેરને પીધાં.
 કિતાબો વેદ પુરાણો, દીધાં પાણી મહી સરવા;
 ખુદાની ન્યાતમાં અમને, અમોને હિંદની પરવા.
 અમોને સહુ નસેનસમાં, ખુરો નિશો બધે વ્યાપ્યો;
 તમે તેને દફા કરવા, હકીમો શીદને આવો.
 તમોને છે પડી ટેવો, મજેદારી ઉડાવાની;
 અમારી એ ખુરી આદત, વફાદારી ઉઠાવાની.
 અમો મસ્તાનના મસ્તાનની એ ઝોર મસ્તી છે;
 અમારી આ અમારી, હિંદને કાળેજ હરતી છે.

ખુલખુલ.

૨૬ (થયાછો રે પતી તેજ પ્યારી તનનાઠ એ રાહ.)

પ્રિયબંધુ ધોળે દિ ધનપર ધાડ પડે આળે. ટેક,

ત્રીસકોડ માનવની માતા કરતી અશ્રુપાત,
 વીર જંગો, શું બાજો, ફૂલ બાજો, નવ ત્યાજો,
 સાડી તમ માડીની તાણી હુંટે છે લાળે.

પ્રિયબંધુ—૧

શોર્ષ અયું સંતાઈ સરવનું થયા ગાયથી રંક,
 બચબરતા, રૂઢે ડરતા, કરબરતા, નવ ઠરતા,

હૃદય બળે સૌ આર્યજનોનાં દુઃખ વાદળ ગાળે. પ્રિયબંધુ—૨
ધંધારૂપી સુખનાં સાધન ગયાં વિદેશી હાથ,

ચાકરીયો, બયબરીયો, મન ઠરીયો, દીન ફરીયો,
ધનના ઢગભે ઢગલા ધુતી બરામ છે ઝાંઝે. પ્રિયબંધુ.—૩

ધી, દુધ, સાકરથી જમતા તે મળે ન ટાણુ એક,
મન બળતા, જળ ભરતા, ટળવળતા, નવ મળતા.
ધઉં સાટે ડાંગરના કુશકા ખાવાને કાળે. પ્રિયબંધુ.—૪

ઠહાલી ગણી વિદેશી વસ્તુ ધાલી ધરની માંભ,
એ ચીજે, મન રી'જે, શું કીજે, તે બીજે,
ઝેરી ઝાડ ઉછેરે તે શું આર્ય કબી કાળે. પ્રિયબંધુ.—૫

કુંભકરણુની નિદ્રા લાગે જગે મારા વીર,
આકાશે, યથા આશે, બય જાશે, જય થાશે,
નિર્ભય મૂર્તિ 'હિંદ' બનીને ધરશે શિરતાળે. પ્રિયબંધુ.—૬

સ્વદેશ સેવા મેવા ભેવા 'કેશવ' કરે પ્રયાસ,
અનુરાગે, મિત્ર ભાગે, જય જાગે, બય બાગે,
વિજય વિજયના મધુરા રાગે વાજાંત્રે વાળે. પ્રિયબંધુ.—૭

૨૧. કેશવલાલ જમનાદાસ પાલખીવાળા.

૨૭.

વન્દે માતરમ્ ॥

વન્દેમાતરમ્.

સુજલાં, સુફલાં, મલયજશીતલાં,
શશ્યશ્યામલાં, માતરં,
શુભ્રજ્યોત્સ્નાં પુલાકિતપ્રામિર્મી,

फुलकुसुमितद्रुमदलाशोभिनी,
 सुहासिनी, सुमधुरभाषिणी,
 सुखदां वरदां, मातरं ॥
 सप्तकोटिकण्ठकलकलनिनादकराले,
 द्विसप्तकोटिभुजेधृतशरकरवाले,
 केवले मा तुमि अवले, ?
 बहुबलधारिणीं नमामि तारिणीं,
 रिपुदलवारिणीं, मातरं ॥
 तुमि विद्या, तुमि धर्म,
 तुमि हृदि, तुमि मर्म,
 त्वं हि प्राणाः शरिरे ॥
 बाहुते तुमि मा शक्ति,
 हृदये तुमि मा भाक्ति,
 तोमारद प्रतिमा गडि मन्दिरे मन्दिरे ॥
 त्वं हि दुर्गा दशप्रहरणधारिणी,
 कमला कमलवलविहारिणी,
 बानी विद्या दाईनी नमामि त्वम्
 नमामि कमलां, अमलां अतुलां,
 सुजलां, सुफलां, मातरम् ॥
 वन्दे मातरम् ॥
 श्यामलां, सरलां, सुस्मितां, भूषितां,
 धरणीं, भरणीं, मातरम् ॥

(स्व. बंकिमचन्द्र सट्टोपाध्याय.)

॥ वन्दे मातरम् ॥

વિનંતિ પત્ર.

“ છેવટે હું સ્વદેશી હિલચાલની તરફેણમાં ખરા અંતઃકરણથી વિનંતિ કરું છું. સ્વદેશી હિલચાલની આસપાસ એકઠા થાઓ, અને તેનો છુંડો ઉઠાવો. ગામે ગામ, શહેરે શહેર અને પ્રાંતે પ્રાંત તેને ફરવો અને આ મોટા ઇલાકાના સર્વ સ્થળે આ મહાન્ આતંદ્રનો સુખદાયક સંદેશો પહોંચાડો. સ્વદેશી હિલચાલ આપણને દુકાળ, મરફી અને ગરીબાઈની સંગમાં માલુમ પડતાં, અસંખ્ય સંકટોથી બચાવશે. સ્વદેશીનું વ્રત ગ્રહણ કરો અને તેથી તમે તમારા ઔદ્યોગિક અને રાજકીય છુટકારાનો મજબૂત પાયો રોપશો. દરેક બાબતમાં, તમારા વિચાર અને આચારમાં, તમારા ઉદ્દેશ અને ધારણાઓમાં સ્વદેશી બનો. વિશુદ્ધિ અને આત્મભોગના પ્રાચીન દિવસોને પાછા આણો. જે સમયે ઋષિ મુનિઓ ઇશ્વરસ્તત્ત્વન કરતા અને મનુષ્યોનું કલ્યાણ કરતા હતા તે પ્રાચીન સમય ભારતવર્ષને ફરી દેખાડો. સમગ્ર એશિયા નવા જીવનના ધબકારાથી ઉછળી રહ્યો છે. પૂર્વમાં સૂર્યનો ઉદય થઈ ચૂક્યો છે. જપાને તે જગતા સૂર્યને આદર સહિત વધાવી લીધો છે તે સૂર્ય ખરા મધ્યાહ્નના તેજથી આપણા દેશમાં પ્રકાશશે અરે, તે કીર્તિવંત પ્રસંગને માટે સજ્જ થાઓ. માતૃભૂમિની સેવામાં પૂરેપૂરા આત્મસંયમથી તમારી જાતને સમર્પો. આ મહાન્ અને પ્રાચીન ભૂમિની સેવાની દીક્ષા લ્યો. સ્વચળા મતભેદને દાટી દ્યો, સ્વચળા કલહ અને દ્વેષને શાંત કરો અને આપણી માતૃભૂમિની નિરાધાર અવસ્થામાં પક્ષાપક્ષના ભેદના પુરસ્કાર વિરોધી અવાજ સમાવી દ્યો. સ્વદેશી હિલચાલ, વિદેશી ઉદ્દેશ, વિદેશી વિધા, અમર વિદેશી કળાઓ અને ઉદ્યોગોને બાતલ કરતી નથી. પણ તેનું પ્રબળીય ધોરણમાં એકરૂપ કરી નાંખી તેને પ્રબળીય હાજતોને અનુકૂળ કરી તેને પ્રબળતા જીવનમાં એકમય કરી નાંખવાનો આગ્રહ કરે છે. સ્વદેશી હિલચાલ વિષે મહારો આ મત છે. વળી એક વખત સ્વદેશી હિલચાલ તરફથી હું તમને પ્રતિજ્ઞા લેવાનું કહું છું કે તમે આજથી હમેશ માટે તમારી માતૃભૂમિની સેવામાં તમારા ખરા અંતઃકરણથી કામે લાગશો તેને માટે તમારું જીવન ગાળશો અને પ્રાણ અર્પશો અને ઇશ્વર આપણા દેશને આબાહ કરશે. ‘વન્દે માતરમ્.’ ”

શ્રીયુગ મુરેન્દ્રનાથ બેનરજી.

સ્વદેશીનું વાંછું.

વાર્ષિક એક રૂપિયાના લવાજમમાં રોયલ આઠ રે
ચાર ફરમાનું માસિક, વર્ષના ૪૦૦ પાનાનું,

ઉદ્બોધન.

હાલના જમાનાના દરેક સ્વદેશાભિમાની ગુર્જર સંતાં
અવશ્ય રાખવા લાયક, જેમાં હાલની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના જૂદી જૂદી
દૃષ્ટિથી રાજકીય, સાંસારિક, અને ધાર્મિક વિષયો ચર્ચવામાં આવે
છે. સ્વદેશજનતા એ તેનો આત્મા છે. વ્યવસ્થાપકો કેવળ દેશસેવા
બળવવાના અર્થેજ તેમાં કામ કરે છે, અને તેમાંથી કોઈ પણ
રીતનો નફો પ્રાપ્ત કરવાનો તેમનો આશય નથી. દરેક વખતે એક
ઉપયોગી વિષય પર ‘દિશાવસોદન’ લખવામાં આવે છે તથા એક
અથવા અનેક કાવ્ય આપવામાં આવે છે. તેમજ હિંદના અથવા
દુનિયાના એકાદા મહાપુરુષનું જીવનચરિત્ર આપવામાં આવે છે. તે
શિવાય વિજ્ઞાન સંબંધી, ધાર્મિક અને રાજ્યનીતિ સંબંધી લેખો
પણ આપવામાં આવે છે, અને રસિક વાર્તાનો પણ સમાવેશ તેમાં
કરવામાં આવ્યો છે. આ વર્ષના માહકાને ‘સ્વદેશાભિમાન’ના
પ્રજાકીય ગીતના કર્તાનું એક ઉત્તમ પુસ્તક ભેટ આપવામાં
આવશે. લવાજમ વર્ષનો રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૪-૦
મે માસથી તેનું ત્રીજું વર્ષ શરૂ થયું છે.

વ્યવસ્થાપક ઉદ્બોધન એશીમ,
રીચીરોડ, પોલીસ ચોકી સામે, અમદાવાદ.

